

Hedonista nomádok

Már gyermekkoromban is félelmetesnek éreztem bizonyos emlékműveket. Mi másért félközhetett felriasztó álmomba a villanypóznára feszített Krisztus.

Emlékművet többnyire a győztesek szoktak állítani. A győztesek nem mindig tárgyilagosak; a frissen kiontott vér gőzében aligha lehetnek elfogulatlanok: a győztesek többnyire nem ismernek irgalmat.

A győztesek emlékműve előtt nem szabad illetlenül viselkedni, nem illik derűsnek lenni, mert nyilván árgus szemek figyelik, melyik oldalhoz tartozhatsz, rokon- vagy ellenszenv jele látszik-e rajtad. Egyértelműen az utóbbihoz sorolható a részvételi arc mímelésének szórakozott elmulasztása: a közömbösség látszata. Szüleid gyilkosai nem bocsátanak meg neked, ha nem komorodnál el, ha nem színlelnél kellő megrendültséget az ő haditetteik érces mementóinak.

Az áldozatok névjegyzékének márványtábláiból fenyegetés árad, mert időnként – utcán, iskolában, vendéglőben, hivatalban, postán, pályaudvaron, országban... – tudodra adják, hogy a halálosan gyűlölt hóhérok leszármazottja vagy, amiért előbb-utóbb lakolni fogsz, elér a bosszú keze.

Aztán a némi külső segítséggel győzelemre vergődött egykori áldozat addig-addig bosszulgatott, hogy végül a maga termelte áldozat és ellenség seregeivel szemben sorra elveszítette az általa kirobbantott háborúkat.

Mit tudhatunk a kilencvenes években lezajlott balkáni háborúkról? A résztvevők mindegyike azt állította, hogy jogosan védelmezi szabadságát. A hét gonosz közül egy mindenki ellen volt, illetve mindenki egy ellen. Az az egy határán kívül harcolt fajtestvéreiért, míg a többi mind saját országában avagy tartományában küzdött a megszállt területek felszabadításáért.

A háború előszelét maguk a támadók kavarták, megtervezetten, azzal, hogy a meghódítandó területen kisebbségben élő tulajdon nemzetársaikat kényszerítették menekülésre, állítván, hogy közeleg az ellenség; gyilkol és gyűjtogat.

Az agresszor valójában területszerzésre spekulált, miután az elszakadó országrészekben rekedt nemzetársainak nem az élete forgott kockán, hanem, ami az életnél is fontosabb, megannyi kiváltsága, élőködő, uralmi pozíciója... Hogy, hogy nem, az ő soraikból került ki a legtöbb igazgató, rendőrfőnök, bíró és katonai parancsnok..., röviden: a külügy, a belügy s a pénzügy intézése egy nemzet kezében összpontosult, ami teljesen érthető; történelmi jussa van neki az irányításra, parancsolgatásra, miután évszázadokkal ezelőtt azért telepítette őt oda az osztrák impérium, hogy töröktől védő határőrként a térség ura legyen.

Az 1990-es évek háborúinak végét tudjuk; az agresszor vereséget szenvedett, csak hogy nem teljes vereséget, ezért köszönhetett be a béke félmegoldásokkal.

Ha újabb területhez nem is jutott a birodalmi álmokat kergető nép, „elnyerte” a hódításra kiszemelt régió lakosságának tetemes részét, menekültáradat formájában. A hátszág kincstárát gyarapította a temérdek kivert, elavult harc- és járőrkocsin túl számtalan hasznavehetetlen, ám tetre kész rendőr, önkéntes frontharcos, tábornok, bíró és igazgató.

Amiként az afrikai, ázsiai nyomorgók kivándorló tömegének vágyott úti célja a módos Nyugat, úgy vált a jövevények Kánaánjává a gazdaságában rég megroggyant, tönkretett, balkanizált, ám a munkafegyelmén és szorgalmon alapuló felemelkedés reményével kecsegtető Délvidék...

Az újabb balkáni háborúk előtt Zentát közel 90%-ban lakták magyarok. Az idegenek máig tartó beszívargása nyilván megbontotta a nemzetiségi arányokat. A jövevények két-, három- vagy ötszáz főnyi csoportja mint valami kiütés terpeszkedik a húszeszes törzslakosság testén.

Az újonnan jöttek még tétován keresik a városa háza hivatali bejáratát, és tévedésből még be-benyitnak a megfelelő kapuhoz közeli papírboltba, vadászboltba. Aki pedig tudatosan tér be ezekbe, az nyilván

betegbiztosítási, illetve munkakönyvet, avagy fegyvert vásárolna, tartós letelepedési szándékának jeléül. Ám, ha a munka világában nem is igyekeznek hamar elvegyülni, megemelt hangerővel hívják fel jelenlétükre a belvárosi járókelők figyelmét a gyalogjárdára kinyomuló kocsmák, kávézók süppedő székeiből.

Tömegükhöz képest viszonylag sokan hamar álláshoz jutnak a betelepülők. Új nyelvi közegükhöz még csak-csak próbálnak igazodni a piaci vállalkozók, ám közhivatalnoki – pl. banki, postai – meglehetősen föltűnő kirakatában a legtöbb ejtőernyős nemigen mutat hajlandóságot az alkalmazkodásra.

Aki pedig előző lakhelyén magas tisztséget, bizalmi posztot töltött be, az aligha adja alább „új hazájában”.

Adatok híján csak bátorkodunk feltételezni, hogy ezek az emberek se szorulnak az ingyenkonyha szolgáltatára. Sőt! Szemrebbenés nélkül vásárolnak üzemet, villát, luxusautót, és hasonszórú, semmittevő hedonista társaikkal naphosszat ellepik a belvárosi aszfalton szaporodó kávézókat.

Senkinek sincs homlokára írva, hogy bűnös pénzből éli-e gondtalan életét. De bizonyos erkölcsi szempontok, értékrendek különbözőségére hívja fel a figyelmet az alábbi anekdotikus történetke.

Jelenet valamelyik bácskai – vagy akár zágrábi – ékszerésznél.

Egy Boszniából menekült nagysága zsebkendőből pultra bontott temérdek aranyat kínál eladásra. A mester felteszi az ilyenkor szokásos kérdést; tisztességes úton jutott-e az értékes áruhoz. A komor, szikár hölgy önérzetes méltósággal felel:

– Már hogyné! Hisz ez hadizsákmány! Az uram az ellenség öt emberét ölte meg érte.

A háborús Balkánon nemcsak a hadszíntéren öldököltek, hanem a maradék Jugoszláviában is. Maga Čosić államfő jelentette ki '92 őszén, hogy a „gyilkosságok olyan simán mennek, mint a filmekben”.

A szerb szakadárak uralta Pélmonostor akkori elnöke pedig ilyen képet festett a helyi állapotokról: „Baranyában mintegy ötven ember rabol és gyilkol, szabadon jár-kezel az utcákon. Egy házaspár eddig tizenhét embert ölt meg haszonlesésből; ott töltik idejüket a pélmonostori kávéházakban. Kétezerkétszáz rendőrünk van, akik semmit sem tesznek ellenük. Sőt, előfordul, hogy maguk a rendőrök éjjel rabolnak és gyilkolnak, nappal meg nyomozást folytatnak saját bűncselekményeiről.”

Major Nándor '92 novemberi cikkében írja: „A külföldi emberi jogi szervezetek jelentései szerint a szabadcsapatokat nem annyira a frontharc, hanem a tisztogatások kötötték le, így a gyilkolásban, rablásban leginkább ők jeleskedtek. De a háborús bűnözésből kivették részüket a helybeli civilek is, a felkelők, a sorakatonaság, a tartalékosok is. A háborús bűnözés végül üzletté vált, lázas vállalkozássá, némelyek számára elsődleges tőkefelhalmozássá. Amikor a gombosi hídnál bevezették a szállítmányok ellenőrzését, volt mit látniuk az oda vetődő újságíróknak. A látványtól ekképpen fakadt ki Cedric Thornberry, az ENSZ-katonák parancsnokhelyettese: Meg kell vallanom, több barbárságot láttam, mint amennyinek a megtörténtét a második világháború után legfeljebb egy évezred alatt véltem elképzelhetőnek.”

A megtorolatlan bűn újabb bűnök elkövetésére biztat. Szolgálja-e bármilyen külső vagy belső fék a megelőzést? Van-e hatékony bűnüldözés, működik-e a lelkiismeret?

Az illetékes politikai körök többnyire külföldi nyomásra elszórtan és ímmel-ámmal ígérgetik ugyan, hogy készek felelősségre vonni a hadszíntéri túlkapások elkövetőit, de az igazságtétel rendre elmarad. (Az Osztrák-Magyar Monarchia szétverői és örökösei a hatalomban mindig is remek színjátékosok voltak a világ álltatásában, átverésében; a leleplezések sose járnak következménnyel, a világ folyton megbocsát, s újra meg újra hagyja átverni magát. Már a trianoni diktátumok asztalánál is bizalmat előlegezve szavatartó úriemberekként kezelték a közép-európai egyesült államok darabjaiból eszkábált utódországok képviselőit.)

A balkáni háborúk Rigómezőn és végül Szerbiában lezajlott utolsó felvonásán túljutva, immár a béke hatodik évében nem tapasztalhatjuk, hogy a hazai bíróságokon napirenden lenne a háborús gaztettek számonkérése. Pedig az elkövetők többsége bizonyára nem a külföld valamely távoli sötét zugában dekkol, hanem idehaza beilleszkedve a tisztos polgári életbe élvezi a rablott, vérnyomos vagyon áldását. Amiként egyesek korábban odahagyták orvosi rendelőjüket, tanári pulpitusukat, írói tollukat, hogy kivegyék részüket a népirítás örületéből – a néhány, Hágába juttatott delikvens kivételével – úgy, egyetlen megrovó ejnye-bejnye nélkül térhetett vissza valamennyi otthona és hivatása békés nyugalmába; a lapszerkesztőségekbe, oktatási intézményekbe, önkormányzatokba, törvényhozó tes-

tületekbe, a bűnüldöző és az igazságügyi szervekbe s a kétes derűt árasztó, zsvivajgó kávéházakba.

Az imént mesélt ékszerésztörténet aranykincsese asszonyától eltérően a jövevények olyannyira nem szeretnek kitárulkozni, hogy még a nevüket se szívesen árulják el, nemhogy a volt háborús övezetben, egykori lakóhelyükön viselt dolgaikat kifecseggék.

Nem tudni, ártatlanok kioltott élete árán jutott-e temérdek pénzhez, s általa családi házhoz, márkás autóhoz, hűtőköcsihöz piacunk szorgalmas gyümölcskereskedője, vagy gyanúsan forgatott tőkéjét miként szerezte meg a kávéházi teraszok idegenből idecseppent, üzletemberszerűen handabandázók serege.

Tolsztojjal és Dosztojevszkijjal kezdve nagyot változott, szigorodott a háború megítélése. A kezdetben általuk is csodált hadművész Napóleont végül is bűnösnek nyilvánították, elutasítva azt a gondolatmenetet, miszerint egy erőszakos halál gyilkosság, több erőszakos halál sorozatgyilkosság, míg a népirtásos tömeggyilkosság hadvezéri hőstett. Az orosz géniu-

szok értelmezésében Napóleonnal egy polcra kerülhet Dzsingisz kán és Hitler.

Csakhogy bizonyos mai, dologkerülő, nomád tarolók, a martalócok, a balkáni náci vérengzők elméje, erkölcsse, értékrendje nem Goethén, Victor Hugón, a tettei miatt összeroppanó Javier felügyelő lélekrajzán, nem Tolsztojékon, se nem Cseres Tibor gyónásán épült, csiszolódott, nemesedett, hanem a cseles hátba támadókat és merénylőket megéneklő dalokon, bitang politikusok, írók, ún. nemzetvezetők uszító szónoklatain, cikkein, memorandumán.

Amíg régebbi gyilkosok nevét dalba foglalják, tisztelettel említik a tankönyvek, utcák, városok veszik magukra..., félő, hogy a jövő nemzedék se igazodik ki velük kapcsolatban, s a zűrzavaros fejű fiatalok nemzeti felbuzdulásból utcai csetepatékba bocsátkoznak a másmyenekkel.

Akad ismét aggodalmas ember, egy ifjú költő, ki – mielőtt nép- és hadvezérként a tettek mezejére lép – ismét verssorokba önti nemzeti küldetésstudatát.

